

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

बुधवार, ऑगस्ट २३, २०००/भाद्रपद १, शके १९२२

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार-अ

महाराष्ट्र शासनाने केंद्रीय अधिनियमान्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांब्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

गृह विभाग

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १८ ऑगस्ट २०००

अधिसूचना

मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम, १९९३.

क्रमांक एचआरसी.१०९९/३७८/सीआर-४९/पीओएल-१४. — मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम, १९९३ (१९९४ चा १०) याच्या कलम ४१ च्या पोट-कलम (१) व पोट-कलम (२) च्या खंड (अ) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन, याद्वारे, पुढीलप्रमाणे नियम करित आहे :—

१. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ. — (१) या नियमांस, महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग नियम, २००० असे म्हणावे.

(२) ते ताबडतोब अमलात येतील.

(५६१)

२. **व्याख्या.**—यम नियमात, अन्यथा दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, —

(अ) " अधिनियम " म्हणजे मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम, १९९३ (१९९४ चा १०) ;

(ब) " अध्यक्ष " म्हणजे राज्य आयोगाचा अध्यक्ष ;

(क) " सदस्य " म्हणजे राज्य आयोगाचा सदस्य आणि त्यात अध्यक्षाचा समावेश होतो ;

(ड) " राज्य आयोग " म्हणजे या अधिनियमाच्या कलम २१ च्या पोट-कलम (१) अन्वये स्थापन करण्यात आलेला महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग ;

(ई) या नियमामध्ये वापरण्यात आलेल्या व व्याख्या न केलेल्या, परंतु अधिनियमामध्ये व्याख्या करण्यात आलेल्या शब्दप्रयोगांना या अधिनियमामध्ये अनुक्रमे जे अर्थ नेमून देण्यात आलेले असतील तेच त्यांचे अर्थ असतील.

३. **मुख्यालय.**—राज्य आयोगाचे मुख्यालय मुंबई येथे असेल.

४. **वेतन.**—(१) (अ) अध्यक्षाला, एखाद्या उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमुर्तीच्या वेतनाएवढे वेतन देण्यात येईल.

(ब) सदस्याला, एखाद्या उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिकाऱ्या वेतनाएवढे वेतन देण्यात येईल : परंतु, अध्यक्ष किंवा सदस्य यांनी नियुक्तीच्या वेळी, केंद्र सरकारच्या किंवा राज्य शासनाच्या कोणत्याही पूर्वीच्या सेवेच्या संबंधात, कोणतेही निवृत्तिवेतन (विकलांगता किंवा इजा निवृत्ती-वेतनाव्यतिरिक्त) मिळत असेल किंवा मिळण्यास पात्र असेल आणि त्याची नेमणूक निवृत्तिवेतन काढण्यासाठी किंवा मिळण्यासाठी झाली असेल, तर अध्यक्ष म्हणून किंवा यथास्थिती, सदस्य म्हणून असलेल्या सेवेच्या संबंधातील त्यांचे वेतन पुढीलप्रमाणे कमी करण्यात येईल,—

(एक) निवृत्तिवेतनाच्या रकमेने,

(दोन) तो, पद ग्रहण करण्यापूर्वी, अशा पूर्वीच्या सेवेच्या संबंधात, त्यास देय असणाऱ्या निवृत्तिवेतनाच्या भागाएवजी त्याचे परावर्तित मूल्य मिळत असेल तर, त्या निवृत्तिवेतनाच्या भागाच्या रकमेने, आणि

(तीन) त्याच्याकडून काढण्यात आलेल्या किंवा उपयोगात आणलेल्या अथवा काढावयाच्या किंवा उपयोगात आणावयाच्या अन्य कोणत्याही स्वरूपातील सेवानिवृत्ती लाभाने.

५. **रजा.**—(१) अध्यक्ष म्हणून किंवा सदस्य म्हणून नेमणूक झालेली व्यक्ती पुढीलप्रमाणे रजेस हक्कदार असेल,—

(एक) सेवेच्या किंवा त्याच्या भागाच्या संपलेल्या प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाकरिता पंधरा दिवसांची अर्जित रजा ;

(दोन) सेवेच्या संपलेल्या प्रत्येक वर्षाच्या संबंधात, वैद्यकीय प्रमाणपत्रावर किंवा खाजगी कारणावर वीस दिवसांची अर्धपगारी रजा आणि या अर्धपगारी रजेकरिता रजा वेतन हे, अर्जित रजेच्या कालावधीत अनुज्ञेत असलेल्या रजा वेतनाच्या निम्मे इतके असेल ;

(तीन) अर्धपगारी रजा ही वैद्यकीय कारणाखाली घेतली असेल व तिला सक्षम वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याकडून वैद्यकीय प्रमाणपत्राचा आधार असेल तर अध्यक्षाच्या किंवा सदस्याच्या स्वेच्छाधिकाराने ती, पूर्णपगारी रजेमध्ये परिवर्तन करता येईल ;

(चार) एका पदावधीमध्ये जास्तीत जास्त एकशेऐशी दिवसांपर्यंत विनावेतन व भत्ते असाधारण रजा.

(२) अध्यक्ष व सदस्य, राज्य आयोगामधील त्याच्या पदावधीच्या समाप्तीस, या पोट-नियमान्वये किंवा यंथारिथति, पूर्वीच्या सेवेतील निवृत्तीच्या वेळी किंवा एकत्र घेतल्यास, कोणत्याही बाबतीत २४० दिवसांपेक्षा अधिक होणार नाही इतकी अधिकतम रजा रोकड केल्याच्या शर्तीच्या अधीन राहून, त्याच्या खात्यात जमा असलेल्या अर्जित रजेच्या संवधातील रजा वेतनावेढी रोख रक्कम मिळण्यास हक्कदार असेल.

(३) अध्यक्ष व सदस्य, राज्य आयोगामधील आपले पद सोडून गेल्याच्या दिनांकास अंमलात असलेल्या दराने पोट-नियम (२) अन्वये रजा वेतनावर अनुज्ञेय असलेला महागाई भत्ता मिळण्यास हक्कदार असेल :

परंतु, तो शहर पूरक भत्ता किंवा अशा रजेचा अन्य कोणताही भत्ता मिळण्यास हक्कदार असणार नाही.

(४) उच्च न्यायालयाच्या विद्यमान न्यायाधिशाची सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली तर, मात्र, पोट-नियम (१), (२) किंवा (३) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, उच्च न्यायालयाचा विद्यमान न्यायाधीश म्हणून त्यांच्या नियत सेवावधीच्या दिनांकापर्यंत, उच्च न्यायालय न्यायाधीश (सेवाशर्ती) अधिनियम, १९५४ याच्या प्रकरण दोनच्या तरतुदी त्यास लागू होतील आणि त्यानंतर या नियमाचे पोट-नियम (१) ते (३) यांच्या तरतुदीनुसार रजा मिळण्याचा त्यास हक्क असेल.

६. **रजा प्रवास सवलत.**— अध्यक्ष व सदस्य हे, महाराष्ट्र शासनाच्या मुख्य सचिवाला लागू असेल त्याच दराने व त्याच श्रेणीने आणि त्याच शर्तीवर रजा प्रवास सवलत मिळण्यास हक्कदार असतील :

परंतु, उच्च न्यायालयाचा विद्यमान न्यायाधीश किंवा जिल्हा न्यायालयाचा विद्यमान न्यायाधीश यांची सदस्य म्हणून नेमणूक झाल्यास, मात्र, या नियमामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिशाला लागू असणारे नियम, त्यास, त्याच्या नियत सेवावधीच्या दिनांकापर्यंत लागू होतील.

७. **रजा मंजुरीचे सक्षम प्राधिकार.**— अध्यक्ष व सदस्य यांना रजा मंजूर करण्याचे किंवा नाकारण्याचे आणि त्यास मंजुरी केलेली रजा परत मागे घेण्याचे किंवा कमी करण्याचे अधिकार राज्यपालांकडे निहित असतील.

८. प्रवास भत्ते.— अध्यक्ष व सदस्य, दौन्यावर असताना (राज्य आयोगाकडे रुजू होण्यासाठी केलेला प्रवास किंवा राज्य आयोगातील त्याचा पदावधी समाप्त झाल्यानंतर त्याने आपल्या स्वग्रामाकडे परतण्यासाठी केलेला प्रवास यांसह) तो, पुढील गोष्टीसाठी हक्कदार असेल,—

(अ) प्रवास भत्ता, वैयक्तिक वस्तुंच्या वाहतुकीसाठी भत्ता व त्याच प्रकारच्या इतर वस्तुंच्या बाबतीत, उच्च न्यायालयाच्या न्यायधिशाला लागू असणारे त्याच श्रेणीचे आणि त्याच दराचे भत्ते त्यास लागू होतील.

(ब) उच्च न्यायालयाच्या न्यायधिशाला अनुज्ञेय असतील त्याच दरांनी दैनिक भत्ते मिळतील :

परंतु, उच्च न्यायालयाचा विद्यमान न्यायाधीश किंवा जिल्हा न्यायालयाचे विद्यमान न्यायाधीश याची सदस्य म्हणून नेमणूक झाल्यास मात्र, या नियमामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिशास जे नियम लागू असतील ते नियम त्यास त्याच्या नियत सेवावधीच्या दिनांकापर्यंत लागू होतील आणि त्यानंतर या नियमाच्या तरतुदी लागू होतील.

९. सर्वसाधारण भविष्यनिर्वाह निधीचा हप्ता भरण्याचा हक्क.— अध्यक्ष किंवा सदस्य म्हणून पद धारण करणारी प्रत्येक व्यक्ती, सर्वसाधारण भविष्यनिर्वाह निधीचा हप्ता भरण्यास हक्कदार असेल.

१०. इतर सेवाशर्ती.— भाडे माफ निवासव्यवस्था, वाहनसुविधा, वैद्यकीय सुविधा या तरतुदीसंबंधीच्या सेवाशर्ती आणि उच्च न्यायालय न्यायाधीश (सेवाशर्ती) अधिनियम, १९५४ आणि त्याखाली करण्यात आलेले नियम याअन्वये, उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिशाला त्या वेळी लागू असतील अशा सेवाशर्ती, अध्यक्ष व सदस्य यांना शक्य असेल तितक्या लागू होतील.

११. शेष तरतुदी.— अध्यक्ष व सदस्य यांच्या ते ज्या सेवाशर्तीसाठी या नियमामध्ये स्पष्ट तरतूद करण्यात आलेली नाही ती सेवाशर्ती, भारतीय प्रशासन सेवेतील महाराष्ट्र शासनाच्या मुख्य सचिवाकरिता त्या वेळी लागू असलेल्या नियमाद्वारे आणि आदेशाद्वारे निश्चित करण्यात येईल.

१२. राजीनामा.— अध्यक्ष किंवा सदस्य, आपल्या पदाचा राजीनामा स्वाक्षरीत करून, राज्यपालांकडे लेखी देऊ शकेल आणि राज्यपाल राजीनामा स्वीकृत करतील त्या दिनांकास तो अमलात येईल.

१३. राज्य आयोगाचे अधिकारी व इतर कर्मचारी.—(१) राज्य आयोगाचे सर्व अधिकारी व कर्मचारी मिळून महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोग सेवा होईल.

(२) राज्य आयोगाच्या कर्मचाऱ्यांची एकूण संख्या, त्यांची अर्हता, नेमणुकीची पद्धत व वेतनश्रेणी ही या नियमांना जोडलेल्या अनुसूची एक मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे असेल आणि राज्य शासनाकडून वेळोवेळी निश्चित करण्यात येईल.

(३) सेवेमधील प्रवर्ग किंवा श्रेणी यांची निवड करण्यासाठी नेमणूक करण्याकरिता उमेदवारांची निवड, राज्य आयोगाद्वारे स्थापन करण्यात आलेल्या विभागीय पदोन्नती समितीकडून करण्यात येईल.

(४) राज्य आयोगाचे अधिकारी व इतर कर्मचारी, राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांना तत्सम वेतनश्रेणीसह अनुज्ञेय असलेले सर्व भत्ते, व लाभ मिळण्यास हक्कदार असतील.

(५) नेमणुकीसाठी वय, परिवीक्षा, वेतन व भत्ते, शिस्तभंगाची कार्यवाही, लाभ व हक्क यांच्या संबंधातील बाबींमध्ये आणि निवृत्तीच्या वयाच्या संबंधातील बाबींमध्ये, राज्य आयोगाचे अधिकारी व इतर कर्मचारी याचे, राज्य शासनाच्या सेवेतील समतुल्य पद धारण करणाऱ्या व्यक्तींना जे नियम लागू आहेत त्याच नियमाद्वारे नियमन करण्यात येईल.

१४. अधिकारी व कर्मचारी यांच्यावर प्रशासकीय व शिस्तविषयक नियंत्रण.— या अधिनियमान्वये आपली कामे पार पाडताना, या अधिनियमाच्या कलम २७ मध्ये निर्दिष्ट केलेले अधिकारी व कर्मचारी, ते राज्य आयोगाच्या सेवेत असताना, राज्य आयोगाच्या अन्य प्रशासकीय शिस्तविषयक नियंत्रणाच्या अधीन असतील.

१५. राज्य आयोगाची कार्यवाही.— राज्य आयोगाच्या कोणत्याही सदस्याचे रिक्त पद, राज्य आयोगाच्या कार्यवाहीमुळे विधी अग्राह्य ठरणार नाही.

१६. नियम शिथील करण्याचे अधिकार.— अध्यक्ष किंवा इतर सदस्य यांच्या संबंधातील या नियमांपैकी कोणत्याही नियमांच्या तरतुदी शिथील करण्याचे अधिकार राज्य शासनाला असतील.

अनुसूची एक

[नियम १३ (२) पहा]

अ.क्र.	प्रवर्ग	वेतनश्रेणी	पदांची संख्या	अर्हता	नियुक्तीची पद्धत
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	अधीक्षक	६,५००-२००-१०,५००	१	शासनाच्या विद्यमान सेवाप्रवेश नियमानुसार.	प्रतिनियुक्ती द्वारे/ कंत्राटीद्वारे.
२	सहायक	५,५००-१७५-९०००	१	वरीलप्रमाणे	वरीलप्रमाणे.
३	उच्चश्रेणी लघुलेखक.	६,५००-२००-१०,५००	२	वरीलप्रमाणे	वरीलप्रमाणे.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
४	निम्नश्रेणी लघुलेखक.	५,५००-१७५-९०००	१	शासनाच्या विद्यमान सेवाप्रवेश नियमानुसार	प्रतिनियुक्ती द्वारे कंत्राटीद्वारे.
५	लिपिक	३,०५०-७५-३,९५०- ८०-४,५९०.	२	वरीलप्रमाणे	वरीलप्रमाणे.
६	चपराशी	२,५५०-५५-२,६६०- ६०-३,२००.	२	वरीलप्रमाणे	वरीलप्रमाणे.
७	चालक	३,०५०-७५-३,९५०- ८०-४,५९०.	२	वरीलप्रमाणे	वरीलप्रमाणे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सा. सि. नेगी,
शासनाचे प्रधान सचिव.

HOME DEPARTMENT

Mantralaya, Mumbai 400-032, dated the 18th August 2000

NOTIFICATION

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS ACT, 1993.

No.HRC. 1099/378/CR-49/Pol-14.—In exercise of the powers conferred by sub-section (1) and clause (a) of sub-section (2) of section 41 of the Protection of Human Rights Act, 1993 (10 of 1994), the Government of Maharashtra hereby makes the following rules namely :—

1. *Short title and commencement.*—(1) These rules may be called the Maharashtra State Human Rights Commission Rules, 2000.

(2) They shall come into force at once.

2. *Definitions.*—In these rules, unless the context otherwise requires,—

(a) “Act” means the protection of Human Rights Act, 1993 (10 of 1994);

(b) “Chairperson” means the Chairperson of the State Commission;

(c) “Member” means a Member of the State Commission and includes the Chairperson;

(d) “State Commission” means the Maharashtra State Human Rights Commission constituted under sub-section (1) of section 21 of the Act;

(e) Words and expressions used in these rules and not defined, but defined in the Act, shall have the meaning respectively assigned to them in the Act.

3. *Headquarter.*—The Headquarter of the State Commission shall be at Mumbai.

4. *Salary*.—(1) There shall be paid to,—

(a) the chairperson, a salary which is equal to the salary of the Chief Justice of a High Court ;

(b) a Member, a salary which is equal to the salary of a Judge of a High Court :

Provided that, if the Chairperson or a member at the time of his appointment is in receipt of or eligible to receive any pension and has elected to draw or receive the pension (other than disability or wound pension), in respect of any previous service under the Government of the Union or of a State, his salary in respect of service as a Chairperson or, as the case may be, a Member, shall be reduced.

(i) by the amount of that pension ;

(ii) if he had, before assuming office, received in lieu of a portion of pension due to him in respect of such previous service, the commuted value thereof by the amount of that portion of the pension; and

(iii) by any other form of retirement benefits, being drawn or availed of or to be drawn or availed of by him.

5. *Leave*.—(1) A person, on appointment as Chairperson or as a Member shall be entitled to leave as follows,—

(i) earned leave @ fifteen days for every completed calendar year of service or a part thereof ;

(ii) half pay leave on medical certificate or on private affairs @ twenty days in respect of each completed year of service and the leave salary for half pay leave shall be equivalent to half of the leave salary admissible during the earned leave ;

(iii) leave on half pay can be commuted to full pay leave at the discretion of the Chairperson or a Member if it is taken on medical ground and is supported by a medical certificate from the competent medical authority ;

(iv) extraordinary leave without pay and allowances upto a maximum of one hundred eighty days in one term of office.

(2) On the expiry of his term of office in the State Commission, the Chairperson and Members shall be entitled to receive cash equivalent of leave salary in respect of earned leave standing to his credit subject to the condition that the maximum leave encashed under this sub-rule or at the time of retirement from previous service, as the case may be, or taken together shall not in any case exceed 240 days.

(3) The Chairperson and Members shall be entitled to receive dearness allowance as admissible on the leave salary under sub-rule (2) at the rates in force on the date of relinquishment of their office in the State Commission.

Provided that, he shall not be entitled to city compensatory allowance or any other allowance on such leave.

(4) If a sitting Judge of High Court is appointed as a Member, then notwithstanding anything contained in sub-rules (1), (2) or (3), the provisions of Chapter II of the High Court Judges (Conditions of Service) Act, 1954, shall apply to him upto the date of his superannuation as a sitting Judge of High Court and thereafter he shall be entitled to leave in accordance with the provisions of sub-rules (1) to (3) of this rule.

6. *Leave travel concession.*—The Chairperson and Members shall be entitled to leave travel concession at the same rates and at the same scales and on the same conditions as are applicable to the Chief Secretary to the Government of Maharashtra :

Provided that, if a sitting Judge of the High court or a sitting Judge of a District Court is appointed as a member, then notwithstanding anything contained in this rule, rules applicable to a Judge of the High Court shall be applicable to him, till the date of his superannuation.

7. *Authority competent to grant leave.*—The power to grant or refuse leave to the Chairperson or a Member and to revoke or curtail leave granted to him shall vest in the Governor.

8. *Travelling allowances.*—The Chairperson and Members, while on Tour (including the journey undertaken to join the State Commission or on the expiry of his term with the State Commission to proceed to his home town) shall be entitled to—

(a) Travel allowances, allowances for transportation of personal effects and other similar matters at the same scales and at the same rates as are admissible to a Judge of High Court.

(b) Daily allowances at the same rates as are admissible to a Judge of a High Court :

Provided that, if a sitting Judge of the High Court or a sitting Judge of District Court is appointed as a Member, then notwithstanding anything contained in this rule, the rules applicable to a Judge of the High Court shall be applicable to him till the date of his superannuation and thereafter the provisions of this rule shall apply.

9. *Right to subscribe to General Provident fund.*—Every Person Holding office as the Chairperson or a Member shall be entitled to subscribe to the General Provident Fund.

10. *Other conditions of service.*—The conditions of service relating to provision of rent free accommodation, conveyance facilities, medical facilities and such other conditions of service as are, for the time being, applicable to a Judge of High Court under the High Court Judges (Conditions of Service) Act, 1954, and the rules made thereunder, shall so far as may apply to the Chairperson and the Members.

11. *Residuary provisions.*—The condition of service of this Chairperson and Members for which no express provision is made in these rules shall be determined by the rules and orders for the time being applicable to the Chief Secretary to the Government of Maharashtra belonging to Indian Administrative Service.

12. *Resignation.*—The Chairperson or a member may, by writing under his hand addressed to the Governor, resign his office and the resignation shall take effect on the day the same is accepted by the Governor.

13. *Officers and other employees of State Commission.*—(1) All officers and employees of the State Commission shall constitute the Maharashtra State Human Rights Commission Service.

(2) The number of employees of the State Commission, their qualifications, method of appointment and scale of pay shall be as specified in the Schedule I appended to these rules and as may be decided by the State Government from time to time.

(3) Selection of candidates for appointment to select categories or grades in the service shall be made by departmental promotion committee constituted by the state commission.

(4) The officers and other employees of the state commission shall be entitled to all allowances and benefits admissible to State Government employees with corresponding scales of pay.

(5) In matters relating to age for appointment, probation, pay and allowances, disciplinary actions, benefits and entitlements and age of retirement, the officers and other employees of the State Commission shall be governed by the rules as are applicable to persons holding equivalent posts in the services of State Government.

14. *Administration and disciplinary control over officers and employees.*—In the discharge of their functions under the Act, the officers and employees referred to in section 27 of the Act shall, while they are in the service of the State Commission, be subject to the exclusive administrative and disciplinary control of the State Commission.

15. *Proceedings of State Commission.*—Vacancy of any Member of the State Commission shall not be invalidate the proceedings of the State Commission.

16. *Power to relax rules.*—The State Government shall have the power to relax the provisions of any of these rules in respect of the Chirperson or other Members.

Schedule I

[See Rule 13 (2)]

Sr. No. (1)	Category (2)	Scale of Pay (3)	No. of Post (4)	Qualification (5)	Method of appointment (6)
1	Superintendent	6,500—200—10,500	1	As per existing Government Recruitment Rules.	By Deputation/Contract.
2	Assistants	5,500—175—9,000	1	—do—	—do—
3	Highter Grade Stenographer.	6,500—200—10,500	2	—do—	—do—
4	Lower Grade Stenographer.	5,500—175—9,000	1	—do—	—do—
5	Clerk	3,050—75—3,950—80—4,590	2	—do—	—do—
6	Peon	2,550—55—2,660—60—3,200	2	—do—	—do—
7	Driver	3,050—75—3,950—80—4,590	2	—do—	—do—

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

R.S. NEGI,

Principal Secretary to Government.